

for Hvedekulturen, saaledes kan Grænserne for permanent Beboelse i de tørre Egne antydes ved Hjælp af Indergrænserne for permanent Kvæg- og Faareavl. I det nordlige Australien trænger Kvægavl frem til Ørkenen, i det sydlige er det Faareavl, der gør sig gældende, omendskønt Kvæg ogsaa findes her i de mere klippefulde Egne.

Paa Arealer, hvor færre end 4 Stykker Kvæg kan opdrættes pr. 5 Kvadrat Kilometer, er permanent Kvægavl udelukket; paa Kortet er i store Træk Grænselinjen for Kvægavl med permanent Beboelse mærket K K K K, den strækker sig fra Wollal V. A. til Barkley Tableland, og derfra sydpaa henimod Broken Hill. Hvad angaar den sydlige og vestlige Grænse for permanent Beboelse, hvor Faareavlen er det gældende, kan der kun være Tale herom i Egne, hvor mindst 20 Faar kan opdrættes pr. 5 Kvadrat-Kilometer. Den nuværende Grænse for saadan Tæthed er, i store Træk, angivet paa Kortet med F F F F, og den gaar fra Tibooburra (N. S. W.) rundt til den Australiske Havbugt, og fra denne forbi Kalgoorli op til Wollal paa Nordvest-Kysten.

I Centralbjærgene, Macdonnell Ranges, (tæt ved hvilke Telegraflinjen findes, der løber tværs igennem Australien fra Syd til Nord) findes lidt permanent Kvægavl, man regner c. 30,000 Stk. Kvæg og c. 10,000 Faar.

Selv om Kvæg- og Faareavl vil blive forøget i disse tørre Egne, kan man ikke vente, at der

nogensinde vil kunne udvikle sig en nogenlunde tæt Befolkning indenfor de Regioner mærket K K K K og F F F F. Herfra maa maaske undtages nogle Minebyer, som muligvis vil vokse op i Tidens Løb.

Omendskønt saavel Hvededyrkning som Heste-, Kvæg- og Faareavl fluktuerer i høj Grad i Australien, kan det dog være af Interesse at anføre, at allerede i 1910 var der 27,000 Kvadrat-Kilometer under Hvede, og Antallet af Heste var 2 Millioner, Kvæg 11 Millioner og Faar 92 Millioner.

Ovenstaaende Artikel peger henimod den rationelle Udvikling af Australien, der allerede forlængst er begyndt, men som i den nærmeste Fremtid vil ske i stedse stigende Grad. Kolonisationen af Australien, som begyndte i Kystegnene, er hovedsagtelig iværksat ved en stadig stigende Heste-, Kvæg- og Faareavl. Bestræbelserne gaar nu ud paa, at trænge disse uhyre Flokke bort fra de Egne, der er begunstiget af frugtbar Jord og rigeligt Regnfald, længere ind i Landet til Regioner, uskikkede til Agerdyrkning, og heri samvirker saavel »the Commonwealth of Australia« som de enkelte Stater, idet Indvandring efter stor Maalestok nu er under Opsejling. Lidt efter lidt bliver de store Arealer, som nu bruges til Kvæg- og Faareavl, enten tilbagekøbt fra de private Ejere, eller erhvervede fra Statens Lejere, efter hvilket de bliver udstykket til mindre Landbrugere. Kun paa den Maade kan Australien absorbere de Skarer af Indvandrere, som nu ventes.

Om Ederfuglene i Kap York-Distriktet.

Af

Peter Freuchen, Thule.

Det er utvivlsomt, at Ederfuglen har en stor økonomisk Betydning for Beboerne omtrent i hele Grønland. Der klages ofte over den stærkt iøjnefaldende Aftagen af deres Antal, og ofte er der i den Anledning fremsat Forslag til Fredning for at bevare dem.

Medens man paa Island og Færøerne er naaet dertil for lang Tid siden, at det overhovedet er forbudt at skyde Ederfugle, vil en saadan Lov være uholdbar i Grønland, og jeg tror heller ikke, at den

behøves. Jeg skal kort antyde hvorfor. Som bekendt yngler Ederfuglen i større Antal kun paa ensomme Smaaøer, og der skal derfor særlige Naturforhold til for at tiltrække den. I Grønland yngler den derfor kun i større Mængder i Kap York, Upernivik, Egedesminde og Godthaab Distrikter. Det er derfor disse Steder, at eventuelle Fredningsbestemmelser vil være paa sin Plads. Om Vinteren trækker de fleste til Sydgrønland og findes her i uhyre Mængder, og udgør en væsentlig Del af Befolk-

ningens Føde og Midler til at skaffe sig Kontanter. At forbyde Folk at skyde dem, vil for det første ikke nytte, og for det andet er det ikke her Faren ligger. Den ligger paa Ynglestederne. Man maa erindre, at Øerne, hvor Ederfuglene ruger, tilhører Samfundet, og alle kan samle Dun og Æg der. Og det sker da ogsaa hensynsløst og Gang paa Gang hvert Foraar. Jeg ved ikke, om det kunde ordnes saaledes, at enkelte af Kommunen forpagter Retten til at udnytte Øerne, det vilde jo være det bedste. I hvert Tilfælde burde der kun gives Tilladelse til at samle Æg 2, højst 3 Gange, medens de endnu ikke er rugede. Ederfuglen lægger saa andre Æg, og den begynder aldrig at ruge, før den har det fulde Antal Æg lagt; samtidig kan samles Dun, og Resten af Dunhøsten bør saa først tillades, efter at Ungerne er rugede. Disse Dun er ganske vist noget ringere, men dog værdifulde. Dernæst burde den hensynsløse Dræben af ganske smaa Ederfugleunger, der lige er udrugede, straffes med Bøder. Jeg har set Grønlandere for Morskab skyde Masser af ganske smaa Unger, som de ikke en Gang gad samle op. Om de skyder Moderen ud af Flokken siger ikke saa meget, da andre Ederfugle hellere end gerne overtager Føringen.

Ved saadanne meget læmpelige Reformers tror jeg, meget kunde udrettes.

Her i Kap York-Distriktet gør nogle andre Forhold sig gældende, jeg skal gaa nærmere ind herpaa. Ederfugle findes her i større Antal indenfor det beboede Distrikt paa følgende Steder:

En Ø i Melvillebugten ud for Kap Seddon, Ederfugleholmen og Dalrymple Rock ud for Saunders Island, Kekertarsukssuit i Wolstenholme Sound.

Cary-Øerne, den yderste af Three Sisters B ud for Granville Bay, Littleton Island ud for Etah og Brewood Island og Cocked Hat ved Pims Island paa Ellesmere Landsiden.

Af disse bliver Cary-Øerne aldrig besøgt af Eskimoerne. De øvrige Steder har en naturlig Fredning derved, at det ikke er hvert Aar, der bør Folk paa de nærliggende Boplads og saaledes udnytter Øerne. En Undtagelse danner dog fra 1910 de Steder, der ligger i Nærheden af Wolstenholme Sound, efter at Knud Rasmussen har oprettet Kolonien Thule. Der vil derefter altid være Folk her. Tidligere har der ganske vist saa godt som hvert Aar været Folk om Foraaret paa Saunders Island for at handle med de skotske Hvalfangere, der kom

hertil paa den Tid. Indtil de kom, samledes selvfølgelig Æg, Skotterne selv tog ogsaa, hvad der var, men naar de havde været der, drog Folk bort, hvis de da ikke tog Land paa Saunders Island, og det var i god Tid, saa Ederfuglene fortsatte Æglægningen og havde Tid til at faa Ungerne klække op i god Tid inden Islæg.

Nu er der hvert Aar Folk ved Saunders Island om Foraaret, idet vi alle fra Bopladsen Umanak (Thule) ligger der paa Hvalros- og Fuglefangst fra den Tid, der er aabent Vand i Nærheden uden for.

I et stort Fuglefjæld der findes Malmukken (*Fulmanis glacialis*), som kommer allerede sidst i April. Den skydes da, mest fordi det har Nyhedens Interesse, og man længes efter Fuglekød. Men det er en besværlig Fangst. Den bygger øverst i Fjældet, saa man skal kravle op ad besværlige, endnu snelagte Skraaninger og Afsatser; saa snart andre Fugle indfinder sig, skydes den kun i Ny og Næ. Midt i Maj kommer Lomvien (*uria arra*) og Tatteratten (*larus tridactylus*) til Fjældet. Tatteratterne er for smaa til rigtig at regnes med, det er Lomvienne, som udgør langt den overvejende Bestand af Fjældets mange Beboere, der spiller nogen Rolle. Kødet er godt, Æggene fede, og Skindet bruges til Skjorter. Den dels skydes, dels tages i Catcher.

Ederfuglene har allerede indfundet sig, saasnart der er aabent Vand. I April ses mange, og de rykker nærmere og nærmere, som Isen driver af, og naar det aabne Vand naar ind til Øerne, tager de dem i Besiddelse. Først ca. 20. Juni, lidt før eller senere efter Vejrliget, begynder Æglægningen. Hunnerne er da umaadelig fede. Mange af dem er saa besværede med Fedt, at de ikke kan flyve; deres Aandedræt er da kort og besværligt, saa de ikke kan dykke længe ad Gangen; de indhentes let af Kajakker og kan tages med Hænderne, da de efter at være forfulgt lidt snart giver fortabt og lader sig fange. De er anset for den højeste Delikatesse paa Grund af det mægtige Spæklag, der sidder om hele Kroppen paa dem. Hannerne er altid meget mindre fede og efterstræbes ikke særligt, man tager dem kun med, og sætter ikke overdreven Pris paa dem, da Kødet er ringere end Hunnernes paa Grund af den mindre Fedme.

De første Æg, Ederfuglen lægger, dækkes ikke med Dun, men med Græs, og Rederne forlades ofte, saa man kan finde Æggene ganske kolde. Jeg tror, men det er kun en Formodning, at mange af Æggene dræbes i dette Tidsrum, naar der indtræder

Frost, og Æggene ligger ubeskyttede. I hvert Tilfælde er det et ret stort Procenttal, man ved Lysning af rugede Æg, saaledes kan skille ud, naar man paa Duntogt senere besøger Ederfugleøer.

Et andet ret besynderligt Fænomen er de hyppige »Vindæg« eller meget tyndskallede Æg, der findes. Om de stammer fra den overdrevne Fedme eller skyldes Sygdom, skal jeg ikke kunne udtale mig om, at Ederfuglene har Overflod paa kalkdannende Materiale i Skaldyr, er jo uomtvisteligt. Jeg har undersøgt flere Ederfugle, i hvis Reder fandtes »Vindæg«, men har ikke kunnet finde noget for mig paafaldende. Sygdomme har jeg aldrig set hos nogen af dem ud over det, at alle de Ederfugle, jeg har undersøgt, har Tarmene ganske overfyldt af en bædelormlignende Indvoldsorm, som naar en i Forhold til Værten meget betydelig Længde.

Det hører til Aarets gladeste Dage, den Tid vi gaar paa Æggetogt. Saa snart det i Midten af Juni er saa vidt fremskreden paa Aaret, at Havisen er begyndt at drive af uden for Saunders — og Wolstenholme Island flytter hele Bopladsen Umak (Thule) og øvrige Bopladser i Nærheden, naar saadanne findes, ud til Saunders Island til det Sted, hvor det hedder Agpat. Man har saa drevet Sæljagt inde i Fjorden, og skønt Sælerne nu ligger tæt paa Isen og døvne, længes alle efter Hvalros- og Fuglekød, og det er Hvalrosserne, det hovedsagelig gælder. Paa den Tid kommer, saa snart der er Passage for Is, et Hvalrostræk op Syd fra fra dansk Grønland. De er forsultne, har paa Vejen maattet tage til Takke med Sælkød og stopper nu op ud for Agpat ved de rige Østers- og Muslingebanker her og tager for sig af Relterne. Mens Hvalrosjagten drives, holdes Øje med Ederfuglene, og en skønne Dag meddeles det, at der er begyndt at komme Æg, og saa er vi inde i den gyldne Tid.

Efter at vi er kommen til Thule, kører vi hvert Aar en Robåad ud til Agpat paa Isen og benytter den paa Æggetogt. Disse foregaar da paa følgende Maade:

Der besluttes, at der nu skal samles Æg, og det er en Regel, at ingen gaar derud alene uden at underrette de andre, saa at alle har lige Chancer. De fleste voksne tager med, og er der mere Plads i Baaden, faar nogle af Børnene Lov til at være med. En Del af Fangerne er altid i Kajak for at tage Chancerne for Hvalros paa Vejen.

Ankommen til Øen er den Lov ubønhørlig, at ingen begynder Indsamling, før alle er oppe af Baaden og Kajakkerne. Det var første Aar Skik, at de forreste i Baaden hoppede i Land og begyndte at samle Æg. Ejerne af Baaden, der havde Omsorgen for at forføje den o. s. v., kom paa den Maade altid bagefter i Kapløbet.

Naar alle er oppe med samt deres Spande, Kasser, Sælkindspelse, eller hvad man nu bruger at samle ind i, gives et Signal, og Skaren spredes i vildt Løb.

Der er flere Typer, der gaar igen.

- De unge Fangere, ugifte Folk, har ikke nogen at samle ind til, og for dem er Fangerinstinktet det overvejende; de løber hurtigt Øen over med deres Fuglebøsser og skyder de Ederfugle, som altid først forlader Reden, naar Fjenden er lige i Nærheden. Paa den Maade løber de forbi mange Reder med Æg uden at tage dem. Børnene styrter sig over de første Reder, og skal straks i hvert Fald spise eet i det mindste, derpaa gaar det videre under høje Raab og Sange, der improviseres, alt som Lejligheden er:

»Et lille, sølle Æg«, »Tre store, dejlige«, »To vældige, jeg aldrig har set Magen til« o. s. v., o. s. v. At de selv staar sig i Lyset med den megen Reklamerne er indlysende, for naar een forkynder et langt, tyndt Æg, et kuglerundt o. s. v., styrter de andre til for at sammenligne og udtale deres Dom, og paa den Maade gaar den kostbare Tid.

De mere driftige og ansvarsfulde Folk, Familiefædrene derimod, samler ind saa mange som muligt. Børnene derhjemme skal jo have det bedste, og de Tider er forbi heroppe, da religiøse Fordomme eller Overtro forbød Børnene at spise Æg, hvad de iøvrigt gjorde i rigt Maal alligevel. Snart er Spanden, eller hvad man har, fuld, og man tømmer den derfor hurtigt ud og løber videre. Aldrig falder det nogen ind at tage de Æg, der saaledes een Gang er indsamlede; ligeledes kan man, hvis man ikke har noget at samle i, blot tage Æggene op af Reden og lægge dem ved Siden af, de er saa tabu og kan senere afhentes.

Den gamle Mand derimod, der ikke kan være med i Kapløbene mere, stavrer sindigt med sin Støttekæp op til sine Snarer for at røgte dem. Det er dog et forholdsvis betydeligt Antal Æg, han iøvrigt altid faar samlet sig, dem, vi andre i Skyn- dingen har overset.

Disse Snarer, *Nigagssat* hedder de paa eskimoisk, er vist kun lidet kendte, bruges i alt Fald

ikke i det danske Grønland. Jeg skal derfor beskrive dem lidt nærmere.

En lang Line af dertil særlig lavet tynd, stiv Remmesælsskind udspændes tværs over Bunden af en Kløft eller Passage, hvorad Ederfuglene vandrer op til deres Reder, i en Højde af ca. 30 cm over Jorden. Med visse Mellemrum stilles Sten af passende Størrelse under for at holde den oppe, hvor det behøves. Ned fra denne Line hænger Ringe af endnu tyndere Kobberem, der er saaledes indrettede, at Ringen er en Løkke, der sanses, idet Ederfuglen stikker sit Hoved ind og strammer til ved at vandre videre. Disse Ringe hænger ned Side om Side, saa der ingen Mellemrum bliver; de naar ikke helt ned til Jorden. Idet Ederfuglen kommer vandrende, falder det den aldrig ind at flyve over, den vil altid gaa under og stikker derved sit Hoved ind i Løkken, der strammes til, og er fangen. Er Snaren ikke lang nok til at spænde helt over den Strækning, man ønsker at spærre, bygges for Enden af den et simpelt Stengærde, Ederfuglen gaar aldrig over det, men følger Gærdet til Enden og gaar i Fælden. Om der i Forvejen sidder fuldt af andre Ederfugle, der kæmper for Friheden, advares den dog ikke heraf, men vandrer troskyldigt ind i den visse Død lige ved Siden af de fangne Kammerater. Iøvrigt har de et beundringsværdigt Taalmod, den første halve Time søger de naturligvis paa alle mulige Maader at slippe fri, og kommer derved mere og mere ind i de nærmeste Løkker, men saa er det ogsaa gaaet op for dem, at det nytter ikke noget — og de lægger sig taalmodig ned og venter paa Løsningen af Gaaden. Det er i alle Tilfælde Døden, i de fleste Tilfælde en Kniv i Nakken, altsaa i hvert Fald til Glæde for Ejeren af Snaren, men ofte lider denne dog Tab ved Rovfuglene. Graamaagen (*larus glaucus*), Ravn, Kjoen (*læstris parasitica*) og Uglen (*nyctea nivea*) har for længe siden opdaget, at den fangne Ederfugl er ude af Stand til at yde effektivt Forsvar og dræber og fortærer derfor en Mængde, saaledes at man kun finder Skelettet siddende i sin Snare. Her er det iøvrigt interessant at se Forskellen paa disse Fugles Evne til at undgaa Faren for deres eget Vedkommende; Graamaagerne bliver ofte selv siddende i Fælden, idet de under Kampen ofte faar et Ben i en Løkke og bliver siddende, Uglerne ligeledes; at det er sjældnere skyldes, at her kun er faa Ugler, Kjoerne (som her er mange af) yderst sjældent, Ravn aldrig.

En anden Slags Snarer, eller rettere en anden Form for det samme anvendes ogsaa. Den betjener sig ogsaa af Ederfuglens Tillidsfuldhed eller Dumhed. Et helt lille Hus bygges rundt om Reden af Sten eller Græstørv, saaledes at Indgangen til Reden er lige bred nok til, at Fuglen kan komme ind. For denne Indgang hænger man saa sin Løkke og er ret sikker paa at fange sin Fugl, hvis den ikke er skudt eller paa anden Maade ude af Stand til at søge sin Rede. Jeg kender ingen anden Fugl, som vilde vende tilbage til sin Rede, der var plyn-dret een Gang og derefter barrikaderet til alle Sider, saa Udsigten fra Reden, som Ederfuglen ellers sætter Pris paa, er ødelagt.

Denne Slags Snarer benyttes dog ikke saa meget, da de er ret besværlige at stille op, fordi der er saa faa løse Sten paa Øen. Men de fanger godt og er ydermere af den Fordel, at man er sikker paa at faa Hunnerne alene. Nu til Dags benyttes mere til Fangst paa Rederne Rævesakse. Man lader saa et Æg blive i Reden og stiller sin Saks under dette. Dog træffer det meget hyppigt, at man faar en Graamaage (*larus glaucus*) eller Kjoen i Saksen, da disse straks opdager, at der ligger et ubeskyttet Æg, og naar Menneskene forlader Øen, kommer de til førend Ederfuglen, der ligger ude paa Vandet og taalmodigt afventer den Tid, da Øen er til at betræde.

At den efter bedste Evne skælder ud over Voldsmændene, er ikke at bebrejde den. Det lyder tilmed helt hyggeligt og hører med til Stemningen, naar man ligger om Baalet og spiser sine Æg og kogte Fugle, at lytte til det stadige: »A—ru—uh, a—ru—uh« ude over Søen. Eskimoerne opfatter dog dens Stemme som: »Ku—ku—uh, ku—ku—uh«, Børn heroppe kalder ogsaa Ederfuglen for en ku-ku-paluk (en lille Kukuk).

Naar man nu til Dags benytter Snaren, er det kun en bekvem Maade at skaffe sig mange Ederfugle paa, men der var en Tid, da det betød noget mere, nemlig hele Eksistensen. Det var i den Tid, man ikke havde Kajaker eller Bue og Pil heroppe. (Efter at disse Redskaber var gaaet af Glemme tildels paa Grund af Træmangel, indførtes det atter fra amerikanske Eskimoer 1864).

Da tog Folk for Sommeren Land enten ved Fuglefyldene og fangede Fugle — Søkonger eller Lomvier — i Ketchere, eller man tog, inden Isen brød op, over til en Ederfugl og betroede sig til denne med hele sin Velfærd, til Isen om Efteraaret

atter lagde Bro, saa man kunde fange Sødyr ved Aandehuller. Paa alle Ederfugleøer ser man gamle, nu forladte Husruiner, men jeg har kendt gamle Folk, som i deres Barndom har fortalt mig om Livet der.

Hundene maatte den paagældende Husejer lade en Søn eller en Slægtning passe et andet Sted, da de, selv om de her i Distriktet altid holdes bundne, ved deres Hysten vilde forskrække Ederfuglene bort fra Øen; desuden undgaas det aldrig helt, at en og anden Hund faar Held til at slide sig løs en kortere Tid. Morsomt var det ikke for Børnene paa en saadan Ø i den Tid, der var Æg: de mindre fik slet ikke Lov at forlade Teltet, og al højroset Tale eller Støj var strængt forbudt. De voksne sad hjemme det meste af Dagen og sov den mest mulige Tid, men een Gang om Dagen samledes Æggene ind, og Snarene eftersaas. Det var den eneste Frihed i Døgnet, og alle var dobbelt glade ved at faa den Tur ud over Øen, hvor alt samledes ind, og det, der ikke skulde spises med det samme, deponeredes, hvorefter man atter trak sig tilbage og efterlod Pladsen til Ederfuglene. Det er iøvrigt mærkeligt, at Ederfuglene fandt sig i at bo sammen med Menneskene, saa meget mere som disse jo maatte være paa Øen, naar Ederfuglen kom dertil, men de synes at være mere tillidsfulde overfor Mennesker end Dyr. Jeg har saaledes set, naar der bliver nogle Folk ovre paa Øerne mellem to Togter med Baadene, altsaa overnatter der to-tre Nætter, at Ederfuglen ret snart er i Land igen, efter at Baaden er gaaet fra Øen, og der kan samles flere Gange om Dagen. Man kan have et stort Udbytte af Æg paa denne Maade, der iøvrigt nu er forbudt dels af Hensyn til Konkurrencen, men ogsaa for Fuglenes Skyld, der bliver for tilvante til Æggesamlingerne og derfor vænner sig af med at dække Reden til med Dun. Kommer der derimod en Ræv over til en saadan Ø, det er hændt et Par Gange midt i den bedste Rugetid, at Isen er dreven ind og har dannet en Bro over for Ræven, der ikke er sen til at opdage sin Chance, saa forlader alle Ederfuglene uden Undtagelse Øen, uanset om der er Æg, eller hvormeget de er rugede; der bliver ikke en eneste tilbage, og Ræven har kun at gøre at samle saamange Æg sammen i sine Vinterdepoter, inden Ravne og Maager har taget, hvad der var, bistaat af Struntjægerne, der maaske er de værste.

Det er umaadelige lange Stenrækker, der nu angiver, hvor lange Snarer har været, som de gamle

havde; og naar man husker paa, at hver Gang, det er Regnvejr, og Snarerne bliver vaade, mister Kobberemmen sin Stivhed, og Løkkerne falder sammen, saa det hele maa tages ned og hjem og tørres, forstaar man hvilket Arbejde, det var. Man havde saa gerne andre at sætte op, fordi man maatte udnytte den korte Tid, Fuglene holdt til paa Pladsen.

Nu til Dags bruger man ogsaa en anden Maade at fange Ederfugle paa, nemlig simpelthen at stille Rævesakse ved Rederne, som Fuglene saa træder op i, naar de sætter sig paa Æggene igen. Denne Metode bruges dog kun af gamle Koner, da den ikke giver nogen stor Fangst, der kan jo kun være een Fugl pr. Saks, og det er ikke mange en saadan Kone har af disse; tilmed maa man altid lade Æggene ligge i en saadan Rede, og det hænder saa ofte, at en Maage eller Kjove ser disse, inden Ederfuglen er kommen tilbage, Røveren flyver saa ned for at drikke Æggene og bliver fanget i Stedet for Ederfuglen, et daarligt Bytte.

Det er forbavsende, saa mange Æg en Ederfugl kan blive ved at lægge, en Gang har jeg talt, at vi samlede Æg fjorten Gange fra samme Reder, før de tog saa kendeligt af, at vi ikke mente, det betalte sig mere at tage over og samle. Senere kom jeg til samme Ø, netop som Ungerne var udrugede, der var da gennemsnitlig to Unger i hver Rede, altsaa har Fuglene lagt 16 Æg hver det Aar (1912), som dog ogsaa var særlig gunstigt. Men i Almindelighed ophører vi med Ægsamlingen ca. 1. Juli. Ederfuglen har da begyndt at lægge Dun i Rederne, og naar denne er samlet ind første Gang, lader vi dem i Fred; der bliver da i Reglen fire Unger i hver Rede, saa det kan ikke gøre nogen Skade paa Bestanden, selv om der skydes en hel Del Fugle af de voksne. Selvfølgelig er det kun ved selve Kolonien Thules nærmeste Æggesteder, at der kan træffes en saadan passende Ordning af Sagerne; ved at andre Boplads, der ligger borte fra os, bliver der ikke systematisk fredet om Fuglene, men det bødes der saa til Gengæld paa derved, at Bopladsene kun beboes i Ny og Næ, og ofte ligger mennesketomme i aarevis. Det viser sig da ogsaa, at medens Ederfuglene i Dansk Grønland bliver sjældnere og sjældnere, tager det stadig til oppe hos os. Det er vist ikke blot Tillægget deroppe fra, men det var vel ikke utænkeligt, at der trak Fugle op Syd fra, der var fordrevne derfra. I alle Tilfælde synes det, som om der kommer Ederfugle trækkende længe efter, at Rugetiden er begyndt, jeg har skudt

nogle af dem ude ved Yderkysten, hvor der ingen Øer er, det var parvis, de kom, Hunnerne var magre og havde Æg i Æggestokken og Rugepletter; det kunde synes, som om de havde ruget en Tid før.

Hannerne sidder trofast ved Reden den første Tid af Rugningen, men efter en halv Sned Dages Forløb, bliver det dem dog for kedeligt, og de flyver saa deres Vej og samler sig i store Flokke og trækker ind i Bunden af Fjordene, hvor de morer sig med at lege med hverandre; de flyver ofte op og slaar sig ned paa Vandet, uden at det synes foranlediget af andet end godt Humør, de laver ofte derved et Spektakel, som om det var en tom Vogn, der raslede hen ad en brolagt Gade. Selv om Rugningen forstyrres, ved at Æggene tages fra Hunnerne, flyver Hannerne dog deres Vej, men derfor er de Æg, der senere lægges af Hunnerne dog alle befrugtede.

Naar Ungerne kommer frem, sidder de i alt Fald een Dag, maaske to, oppe i Reden, inden Moderen fører dem ned til Vandet, det afhænger maaske for en Del af Vejret. Mange af de smaa Ællinger bliver slaaet i Stykker af Bølgerne mod Klipperne, naar det blæser; man kan ofte træffe dem i hundredevis liggende døde og drive i Fjæren, jeg tror, det stammer fra, at de ikke kan dykke paa større Dybder lige straks, men maa holde sig derinde, hvor Vandet er grundt, og hvor altsaa Brændingen er værst. Bagefter ser man saa Mødrene, der har mistet sine Unger, slaas med de andre om deres Ællinger, og det lader ikke til, at disse bekymrer sig om, hvem de har til at passe paa sig, for de slutter sig til den første den bedste, saa at man ofte kan se en Ederfugl med et langt større Antal Ællinger, end hun nogen Sinde har kunnet ruge ud. De trækker saa rundt i smaa Flokke, og fra de Øer, som jeg kender, forsvinder de ret hurtigt, idet de saa snart, de kan, ror over til Fastlandet og holder til i Smaabugter der, indtil Moderen forlader Ungerne, ofte inden disse endnu kan flyve. Oppe ved Kap York-Distriktet kommer Vinteren nemlig saa tidligt, at Hunnerne ikke saasnaert har fældet Sommerdragten, før de flyver Syd over, er de saa gennem Æggerøverier eller sen Indbrydning lidt sent paa Færde med Ungerne, er det forstaaeligt, at de ikke kan vente paa disse. Meget ofte bliver Ungerne for længe i deres Fødeegn. Masser overraskes af Frost og Nyisen, saa man med Slæde kan køre ud og skyde dem i Vaager,

tiltrods for at de godt kan flyve, og hele Vinteren igennem kan man træffe unge Ederfugle i det aabne Vand ved Hakluyt-Øen og andre Steder, hvor Vandet holder sig aabent visse Aar; de fører vist ofte en kummerlig Tilværelse, og saa snart Storm eller Springflod bryder Isen op, kommer de nærmere til Landet, saa langt de kan for Isen, her inde er jo lettere for dem at dykke ned. Knud Rasmussen skød saaledes i 1911 fem unge Ederfugle i Begyndelsen af Februar, men de var yderlig magre.

Foruden paa Øerne ruger ogsaa spredt paa Land en Del Ederfugle af Slægten somateria mollissima. Hvorfor de vælger deres Ynglepladser her, ved jeg ikke, jeg har en Gang fundet en Rede paa Umanaksfjældet ved Thule ca. 100 Meter til Vejrs, men jeg fik ikke Lejlighed til at iagttage den, da nogle Drengene tog Æggene, der var fire; de var stærkt rugede, da de blev taget. I en Dal, Siurak, lige over for Thulefjældet ruger hvert Aar en hel Del Ederfugle, som synes at klare sig helt godt for Rævene, mærkeligt nok.

Kongeederfuglen derimod har jeg kun truffet rugende paa Land, oppe bag ved Thule, ved nogle Smaasøer er der ikke helt faa af dem, men der har jeg lagt Mærke til, at Ræven følger efter i Sporene, naar man tilser Rederne, og snapper Ederfuglen. Ved Kap Bismarck paa Østkysten af Grønland var Somateria spectabilis derimod den dominerende, og der rugede den paa Smaaøer, saaledes som mollissima her paa Vestkysten. Iøvrigt ser vi hvert Aar ved Saunders Ø en stor Mængde Hanner af Kongeederfuglen. De kommer i Rugetiden i Slutningen af dennes Ophør og slaar sig en kort Tid ned i store Flokke paa 4—500 og opfører sig ligesom den almindelige Ederfugl, men de tilsvarende Hunner har jeg aldrig kunnet opdage. Knud Rasmussen mener, at de ruger paa Connical Rock, der har jeg kun været een Gang i Rugetiden, da var der ingen, men mange Rugehuller i Jorden efter tidligere Reder, saa det kan være, der det Aar var en Ræv kommen over paa Øen, (vi var der kun nogle Timer), samme Aar var der dog det sædvanlige Træk af Kongeederfuglehanner ved Saunders Ø.

Produkterne af Ederfuglene er vel først og fremmest de mange Æg, der kan samles paa Rugepladserne; hvormange der faas er naturligvis vanskeligt at sige, og der er ogsaa nogen Forskel paa de forskellige Aar; men jeg ved, at der paa en enkelt Dag af Crocher Land Ekspeditionen paa Seltleton Øen samledes over 6000 Æg samtidig med,

at Eskimoerne tilsammen fik mindst lige saa mange. Ved Thule vil jeg sætte Antallet ialt til godt 10,000 Æg om Aaret, men det varierer efter Isforhold, om man kan komme ud til Dalrymple Rock; jo flere man samler, des flere Æg lægges der jo, da Fuglene saa tvinges til at lægge oftere. Saasnart Æggene er indsamlede, tages de fra, som man ønsker til øjeblikkeligt Brug, og det er ikke smaa Mængder, der spises straks og i de første Dage. Derefter gaar de fleste i Gang med at lave de saakaldte Igtliut.

Igtliut er en Slags Æggepølse, der næsten kan betegnes som Polareskimoernes kæreste Dessert. Det laves ved at fylde Blommerne paa tørrede Remmesælstarne, der til den Ende medbringes i mange Metre. Naar man vil lave dem, begynder man med at knække Æggene for at skille Hviden fra Blommen. Ofte gøres det ved, at den Paagældende laver et lille Hul i den ene Ende af Ægget og derigennem drikker Hviden ud; efterhaanden som den svinder, brækkes der mere og mere af Skallen, saa der tilsidst kun er det halve af Skallen igen, hvor de sidste klare Rester omhyggeligt fjernes med Munden. Man stiller saa alle disse Blommer med Skaller op ved Siden af sig — der gaar ofte over 100 Æg til en saadan Pølse —, og først naar man er færdig, begynder man at fylde paa. Der bindes forneden af en Tarm, og Blommen hældes ned gennem Aabningen, i Reglen gøres dette ganske simpelt ved at tage Blommen i Munden og spytte den ud i Tarmen, da Pølsehorn af nogen Art ikke kendes, men man kan ogsaa hælde den hele Blomme ned i Tarmen og saa malke den ned i Bunden. Der maa aldeles ikke være Luft nede i Tarmen, da det ødelægger Igtliut'en under Tørringen. Kommer der en Luftblære, der først opdages efter der er bundet til, naar Tarmen er fyldt, stikker man Hul paa denne og presser Luften ud, der stikkes derefter en lille Fjer i Hullet for at stoppe det til, saa Blommen ikke kan løbe ud.

Hele Pølsen ophænges derefter til Tørring i Skygge; i Reglen hænger man dem op i en Stendysse, men ofte tages de med hjem til Teltet og hænger der, men saa naar de aldrig at blive færdige, for der skal idelig smages, om det er tørt nok, og man spiser »bare lidt« af det halvtørre, saa der tilsidst ikke er mere. Ellers hænger Igtliutten til den er ganske fast og haard, og skæres nu i Skiver og serveres. Det er altsaa en Slags Tøræg og smager virkelig godt; en lidt skarp Smag kom-

mer ofte til, omtrent som fed Ost. Naar man tygger det, er det ikke til at faa ud af Tænderne, saaledes at det ganske kan kille Munden sammen, og det synes Eskimoerne er særdeles morsomt, dette at man ikke kan lukke Munden op, som man vil. Det er overordentlig mættende, men haves aldrig i større Mængder, saa det f. Eks. kan bruges til Rejseproviant. Selvfølgelig er det en meget uøkonomisk Anvendelse af Æg, bl. a. ogsaa ved at Hviden kastes bort, jeg har dog set nogle Gange, at nogle spyttede den ud i en Tarm for sig, som saa kogtes og spistes som kogt, stiv Masse, men Metoden bruges kun af gamle Koner, for hvem større Sparsommelighed er nødvendig.

Det er nødvendigt til disse Igtliut at anvende absolut friske Æg. Er de blot det mindste rugede, duer de ikke, men Eskimoerne er Mestre i at lyse disse mørke Ederfugleæg, blot ved at holde dem op mellem Hænderne mod Solen.

De øvrige Æg lægges i Depoter i Stendysser, og kan der holde sig friske, til de skal bruges. Det er blot nødvendigt at passe paa, at de kommer til at ligge paa Sten og ikke paa den fugtige Jordbund, for saa bliver de fordærvede og smager ikke godt. Man bygger en Stendysse og fylder den med sine Æg, og har blot at passe paa at Rævene ikke kan komme til dem, for de er ideligt paa Jagt efter Æg, og trods al Forsigtighed faar de altid fat i en Del. Tidligere, i de første Aar vi var der og før den Tid, var det en hel Kunst at bygge Æggedepoter af Hensyn til de skotske Hvalfangerbesætninger, der altid afsøgte Øerne og tog alt, hvad der fandtes af deponerede Æg. Det gjaldt da om at lave sine Stendysser saaledes, at de ikke kunde opdages, og der er endnu mange af disse sikre Gemmesteder, som stadig bruges Aar efter Aar.

Først om Vinteren paa Slæde kan man komme til sine Æg, men de kommer aldrig til at spille den Rolle i Husholdningens Økonomi, som de kunde og burde. Dels spises mange ved vor Boplads Thule af Hvalrosfangerne om Efteraaret, da Isfangsten netop foregaar saaledes, at man overnatter ved de Øer, hvor der er Æggedepoter, og det er en uskreven Lov, at man har Lov til at tage af alle Depoter, det man kan spise paa Stedet. Men naar der nu kommer op til en halv Snes Mand, som ikke har faaet noget at spise den Dag, men har et strængt Friluftsarbejde bag sig og dertil her faar en Herret, har i det mindste jeg flere Gange med Sorg i Sinde set dem styrte op til nogle af mine Æggem-

mer, uden at jeg, for ikke at gøre mig uhjælpeligt til Grin, har kunnet gøre Indsigelse. Men iøvrigt er det Tradition, at Æg ligesom visse andre Spiser er Gildesmad. Naar Besøgende fra andre Steder, hvor der ikke er Ederfugle, kommen til Huse, hædrer man dem ved at køre ud efter Æg. Man bekendtgør saa i Reglen Aftenen forud, at man i Morgen tager efter Æg. Turen ud og hjem er en ret lang Dagsrejse, men naar man saa kommer hjem med en Sækfuld Æg, kan man være sikker paa, at man bliver modtaget af hele Bopladsen, alle er underrettede og forventningsfulde. Naar man er kommen ind, væltes de fleste Æg ud over Gulvet, og hver Mand kan saa godt gøre Kaal paa op imod en halv Snes Stykker, derefter skal Kvinderne og Børnene have deres Part, og naar saa endelig Gæsterne skal have lidt med hjem, er en Sækfuld Æg snart rogne; de har skabt megen Glæde, men kunde vel nok udnytte bedre, om det ikke var ensbetydende med den største Skam, selv at beholde sine Æg og spise dem lidt efter lidt. De spises altid frosne. Man tager det frosne Æg mellem Hænderne og tør Skallen og det aller yderste Lag op, saa at Skallen kan »smuttes«, hvorefter man gnaver af Ægget, efter min Mening den mest velsmagende Form for Æg. En Del af Æggene er revnede paa Grund af Frostsprængning, Revnen ligger paa langs af Ægget, og det, der ligger lige inden for Revnen af Hviden, klistrer ogsaa Tænderne sammen ligesom Igtut.

Selve Ederfuglene fanges og skydes i Rugetiden ogsaa i langt større Mængde, end det øjeblikkelige Behov er. De henlægges da til Forraadnelse, det saakaldte Igunak. Dette kan laves paa to Maader. Enten henlægges Ederfuglene paa Ryggen i en lang flad Stendysse, en Quilisivik. For at de ikke skal varme hinanden, stiller man en flad lille Sten op mellem Fuglene, der ligger i en Række, vil man saa have flere Lag, dækkes det nederste Lag med et Lag flade Sten. Stendyssen lukkes saa for Ræve, men man maa passe, at den ikke er for tæt, men at stadig frisk Luft kan komme ind mellem Stenene. Man kan ogsaa benytte en Quimatulivik, det vil sige en Stensætning af Form som et lille Taarn, lidt over en Meter højt og lukket for oven. Tværs over Aabningen lægger man et Hvalrosribben eller et Stykke Træ, og derefter hænger man de Ederfugle, man ønsker at gemme hen, op i dette Ben ved en Snor gennem Fuglens Næsebor. Man kan have op til tyve Ederfugle hængende i een Qimatullevik, og her gør det ikke noget, at de hænger

lige op ad hinanden, da de ikke varmer paa denne Maade. Det er de fede Hunner, som er de mest eftertragtede, da de kommer til at smage bedst. Hannerne bliver sjældent saa gode, og ved Vintrens Ædegilder gør man altid Undskyldning, naar man serverer Hanederfugle som Igunak. Smagen er jo ret vanskelig at beskrive, men jeg vil nærmest sammenligne den med Roquefortost, dog at jeg aldrig har haft disse to Ting samtidig til Sammenligning, men det betragtes af alle som en stor Delikatesse. Det er dog ikke altid, at Igunaken er lige vellykket, og Værten i Huset begynder altid med for hver Fugl, han hugger op med sin Økse (altid som raadent serveres det kun frosset), at stikke en Kniv i den og lugte til Kniven. Det er undertiden, at en hel Stendysse fuld af Ederfugle kan være fordærvede, undertiden kun enkelte af dem, Aarsagerne har jeg aldrig kunnet efterspore.

De friske Fugle spises altid kogte, i Reglen flaaes de, og Skindet, der har alt Fedtet siddende paa Kodsiden, tygges for at faa dette af, det smager dejligt. Ofte deler Børnene Skindene i Smaastykker, der derefter smides væk, naar Fedtet er spist af, Dunskind laves slet ikke, og da Polar eskimoerne ikke bruger Dynner med Fjer eller Dun, kaster man disse bort, naar man gør sig den Ulejlighed at plukke Fuglen, inden den koges. Dette regnes for en stor Delikatesse, men bruges ikke saa meget, ikke just af Dovenskab, som fordi det regnes for en daarlig Egenskab hos en Fanger at være alt for kræsen med sin Mad. Faar man en fed Ederfugl; det hænder undertiden, at Hunner æder sig saa fede, at de ikke kan flyve, de saakaldte artut, er den særlig eftertragtet. Selv om den bliver særdeles god som Igunak, har jeg ofte set den behandlet paa en anden Maade. Man flaar en saadan Ederfugl efter først at have pillet den. Skindet har et tykt Fedtlag og syes nu sammen, og der bindes for Halsen og Vingerne. Naar det saa koges, smeltes Fedtet, og Skindet spiles ud som en fyldt Sæk. Jeg har ofte set ældre venlige Folk med et saadant Skind, naar det var bleven lidt afkølet, løse op for Halsen og lade Børnene faa Lov at komme hen og suge lidt hver af det flydende Fedt, tilsidst blev saa Skindet delt ud til Børnebørn og andre særligt begunstigede.

En eneste Anvendelse for Ederfugleskind, som dog er ret sjælden, er Brugen af dem til Strømper. Man tager hele Skindet med alle Fjerene paa og syr sammen til Strømper i Stedet for de ellers

brugte Hareskind, men det er kun gamle Folk eller Syge, der ikke kan skaffe de nødvendige Harer, der maa ty til denne Nødbjælp. De skal iøvrigt være varme og ret holdbare. Det er kun, fordi man saa let kan skaffe sig dem, at der ingen Ære er ved at bruge dem. Ellers bruges kun ganske faa af de Ederfugleskind, man har i Hænde, og det er kun til Viskestykker, de finder Anvendelse i Husene. Til Husredskaber er de dog ikke saa gode som Lomvie- og Søkongeskind, men naar man er til Gilde et Sted og er færdig med at spise, gaar altid et Fugleskind med Fjerene paa rundt til at tørre Fingrene i, og der er Ederfugleskind anvendelige.

Dun samledes heller ikke før i Tiden, nu er vi saa smaat begyndt at indhandle dem. Men ogsaa her er det foreløbig saadan, at ingen Fanger nedværdiger sig til at samle den Slags op for at sælge det: »som om man ikke duede til noget«, svarede en Mand, da jeg foreslog ham at samle Dun, for at kunne købe noget, han havde Lyst til.

Som det fremgaar af det foregaaende, synes Ederfuglen at tage til i vort Distrikt. Naturforhold og Befolkningens Levevis som nomadiserende Mennesker bidrager jo deres dertil. Jeg tror ikke, at Mennesker er de værste Fjender for Bestanden heroppe. Rovfuglene tager mange, baade Gamle og Unger, enkelte Steder har Ederfuglen derfor sluttet Forbund med Ternerne (*sterna macrura*); disse smaa

nydelige og dristige Fugle forsvarer tappert Øen mod alt, hvad der nærmer sig, og ikke en Ravn, Maage eller Kjøve kommer i Nærheden, saalænge der er Æg eller Yngel. Rævene faar jo ogsaa deres vistnok mest af de unge, der sidder paa Strandbredden om Eftersommeren, men ogsaa naar de fryser inde i Vaager, ser man ofte en Ræv sidde taalmodigt i Nærheden af denne og se den blive mindre og mindre. Det er uheldigt for Ederfuglen, at der er saa stor Forskel i Tiden paa, naar de yderste Øer bliver isfri, og naar de inde i Fjordene kan benyttes til Rugning, Æglægningen retter sig derefter; saaledes kan Folkene, der bor ved Granville Fjord altid være med ved Saunders Ø ved Æg-samlingen, først naar denne er ophørt, og de er kommen hjem, begynder Ederfuglene at lægge der. Herved bliver en stor Del af Ungerne for sent færdige, og det er næppe mange af de sidste, der naar ned Syd paa til de Steder i Sydgrønland, hvor de kan klare sig om Vinteren.

Der er nu Tegn paa, at man er opmærksom blandt de mest oplyste danske Grønlændere paa, at der maa gøres noget for Vildbestanden, der forhandles jo stadig i Landsraadene derom, og noget er gjort for Ederfuglene, men det er næppe nok dernede. Det er da godt, at der er et Fristed oppe i det Nordligste, hvor Naturen selv sætter en Bom for Menneskenes Ødelæggelser.

Den V. Thule-Ekspedition.

Den danske Ekspedition til arktisk Nordamerika under Ledelse af Knud Rasmussen.

Da den arktiske Station ved Thule oprettedes i Aaret 1910, blev det straks fremført som en af Stationens vigtigste Opgaver at undersøge de Egne, der lettest lod sig berejse med selve Stationen som Basis. Gennem 3 Ekspeditioner er nu ikke blot Thules nærmeste Omegn, men ogsaa hele Kysten fra Holms Ø op til Grønlands Nordspids bleven undersøgt, og desuden har en fjerde Ekspedition haft den isolerede Stamme ved Angmagssalik som Maal. Efter at man nu har løst de vigtigste af de Arbejder, der forelaa i Grønland ifølge Stationens Program, har man i Aar besluttet sig til at realisere en allerede i 1910 i Geografisk Tidsskrift frem-

sat Ekspeditionsplan til Centraleskimoerne og det nordamerikanske, arktiske Arkipelag.

Motiverne til, at den femte Thule-Ekspedition netop søger det nordligste Amerika og det arktiske Arkipelag, fremgaar af nedenstaaende Oversigt over de Opgaver, der vil optages paa Ekspeditionens Program:

I.

Historisk Oversigt og Klarlæggelse af foreliggende Opgaver.

Den femte Thule-Ekspeditions Arbejdsomraade er de centrale Dele af det nordamerikanske Polar-